

АГРАРНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Яворська А. В., здобувач
Житомирській національний агроекологічний університет

В основу вдосконалення та розвитку системи вищої освіти в Україні має бути покладено дослідження взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг як основних складових соціального середовища. Це є передумовою створення гарантованих умов отримання необхідної вищої професійної освіти та забезпечення зайнятості фахівців у національному господарстві відповідно до отримуваних спеціальностей.

У сучасному суспільстві спостерігається дефіцит висококваліфікованих фахівців не лише в аграрному секторі економіки країни, але й в інших сферах діяльності. В наш час роботодавцю потрібні компетентні фахівці, які мають певні уміння та навички, вирізняються конструктивним мисленням, мобільністю, здатністю до адаптації тощо. Оскільки, очевидним є взаємодія ринку праці та ринку освіти. Адже підготовка відповідних фахівців, зокрема сільськогосподарського напрямку є основним завданням впровадження ефективної освітньої моделі у вищих навчальних закладах аграрної освіти.

Питаннями вивчення взаємозв'язку вітчизняного ринку освітніх послуг та ринку праці займаються такі вчені, як: Н. Анішина, Д. Богиня, І. Гнибіденко, А. Колот, Е. Лібанова та багато інших. Організаційно-економічним засадам аграрної освіти в контексті маркетингової діяльності вищих навчальних закладів присвятили свої праці О. Братко, М. Вачевський, В. Карпенко, М. Матвіїв, Т. Оболенська та ін. В їх працях здебільшого висвітлені

проблеми управління якістю освітніх послуг та здійснені спроби пошуку напрямків гармонізації вказаних ринків, але в жодній праці не впроваджена побудова моделі підготовки фахівця відповідно до вимог сільськогосподарського ринку праці.

Існують різні оцінки значення системи вищої освіти. Так, О. Грішнова вказує на міцний зв'язок між розвитком вищої освіти та формуванням людського капіталу [1]. Д. Лук'яненко оцінює розвиток освіти як фактор конкурентоспроможності національної економіки [4]. В дослідженні Б. Данилишина та В. Куценка показано, що зростаюча освіченість є вимогою сучасної економіки та сприяє зростанню ВВП на душу населення [2]. Науковці О. Кириченко, С. Лаптев і Ю. Неговська наголошують на тому, що зростаюча кількість випускників лише поповнює лави безробітних, які потребують соціальної підтримки [3]. Отже, не існує єдиного підходу щодо оцінки значення вищої освіти. Оскільки, з одного боку розвиток системи вищої освіти сприяє досягненню високого рівня національного добробуту, а з іншого – може створювати проблему дисбалансу на ринку праці, викликаючи тим самим незатребуваність деяких спеціальностей та їх перенасичення на ринку праці.

Інституціональні засади системи вищої освіти, зокрема і аграрної вищої освіти як складової інтелектуальної економіки, насамперед, визначають структуру, якість, кількість та доступність навчальних закладів різних рівнів для різних верств населення. Отже, система освіти одночасно виступає як базисним соціальним інститутом, що визначає рівень науково-технічного, економічного й культурного прогресу суспільства, так і сферою створення та передачі знань і соціального досвіду.

Дедалі все частіше відчувається, з практичної точки

зору, розбалансування ринку освітніх послуг і ринку праці. При цьому інтелектуальний потенціал людини, сформований системою освіти, залишається недостатньо використаним або взагалі незатребуваним на ринку праці. Результатом такого процесу є надлишок освіти, коли працівники з вищою освітою (формально за отриманим дипломом) працюють в інших сферах економічної діяльності або займаються здебільшого низько кваліфікованими видами праці. Дана ситуація сформована наступними тенденціями, а саме низькою якістю освітніх послуг, недостатнім рівнем досвіду роботи за спеціальністю, нераціональним використанням праці, що свідчить про відсутність можливості працевлаштуватися за спеціальністю здебільшого через високу корумпованість.

Більшість роботодавців з власного досвіду переконані, що в основному випускники навчальних закладів не мають практичних навичок і компетенції для виконання конкретних завдань. У той час як попит на робочу силу фахівців формують роботодавці. Ситуація з дипломованими спеціалістами в галузі сільського господарства Житомирщини виглядає наступним чином (табл. 1).

Впродовж досліджуваного періоду спостерігалось скорочення кількості штатних працівників із повною і неповною вищою освітою майже на 11 %. В цілому аграрна галузь Житомирської області збідніла за останні роки на 630 освічених осіб. Разом з тим, відбувається зростання частки штатних працівників, які мають повну вищу і неповну та базову вищу освіту у структурі працівників сільськогосподарських підприємств – 4,6 % та 3,7 % відповідно [5]. На наш погляд, така тенденція спричинена зростанням кількості працівників з повною вищою освітою та збільшенням кількості вивільнених працівників без даного рівня освіти. У зв'язку з

тенденцією, якісний склад трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирщини позитивно удосконалюється.

Таблиця 1
Розподіл працівників за рівнем освіти у сільському господарстві Житомирської області

Показник	Роки					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Облікова кількість штатних працівників, всього	19359	16385	13359	13129	13138	10672
З них мають вищу освіту за освітніми рівнями:	2270	1888	1574	1820	1895	1640
- неповна та базова вища освіта						
у % до облікової кількості штатних працівників	11,7	11,5	11,8	13,9	14,4	15,4
Відхилення, %	+0,5	-0,2	+0,3	+2,1	+1,5	+1,0
- повна вища освіта	1228	1100	884	1241	1259	1167
у % до облікової кількості штатних працівників	6,3	6,7	6,6	9,5	9,6	10,6
Відхилення, %	+0,2	+0,4	-0,1	+2,9	-0,1	+1,3

Джерело: складено автором на основі даних Головного управління статистики у Житомирській області

Слід зазначити, що в умовах сучасної розбалансованості ринку праці та ринку освітніх послуг необхідні кардинальні зміни, які при збереженні європейських орієнтирів розвитку системи освіти передбачатимуть їх ефективну інтеграційну взаємодію, що полягатиме у приведенні у відповідність якості надання освітніх послуг до потреб ринку праці (окремих роботодавців). Важливою передумовою цих змін має стати

переорієнтація нинішньої системи освіти на багаторівневу практично-орієнтовану систему підготовки кадрів, особливо в сільському господарстві та підвищення їх мобільності та інформаційної обізнаності у світовому просторі.

Список використаної літератури

1. Грішнова О.А. Розвиток вищої освіти в Україні: тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення / О. А. Грішнова // Вища школа. – 2001. - №2-3. – С. 22-33.
2. Данилишин Б. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти // Вісник НАН України. – 2005. – №9. – С. 26-35.
3. Кириченко О. Ефективне фінансування вищої освіти – шлях конкурентної економіки і відкритого суспільства / О. Кириченко, С. Лаптев, Ю. Неговська // Вища школа. – 2007. – №4. – С. 23-34.
4. Лук'яненко Д.Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2006. – Т. 2. – 592 с.
5. Житомирщина у цифрах у 2013 році. Статистичний збірник за ред. Пашинської Г. А. – 2014. – 156 с.